

L U S I F O L I

Knjiga
izgubljenog
i nađenog

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Lucy Foley

THE BOOK OF LOST AND FOUND

Copyright © Lost and Found Books Ltd 2015

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mojim babama

PORTRET

Sad visi u Nacionalnog galeriji portreta. S godinama joj osmeh nije potamneo, a kosa joj je i dalje nešto iznad vilice i glatka kao mačja dlaka. Sedi nezgrapno: ovekovečen trenutak pokret. Pomalo žmirka, a šakom štiti oči od nevidljivog sunca.

Ko je ona? Crtež ne nudi nikakav trag, kao ni tekst na četvrtastoj tablici pored portreta.

Slikareva prijateljica, oko 1929, crtež u tušu.

Prijateljica je teška reč – skriva mnogo toga. Ko je ona zapravo bila mladom čoveku koji je sedeo i skicirao je jednog poslepodneva kraj ostataka izletničkog obeda pored njih? Čak i tako daroviti slikari ograničeni su sredstvima svog posla samo na carstvo vidljivog. Ponešto se s vremenom izgubi.

PRVI DEO

Rad majstora

PRVO POGLAVLJE

Hertfordšir, avgusta 1928.

Vrtovi već bruje životom. U vazduhu miriše iščekivanje; ljudi su tu da se ponašaju nesmotreno, budalasto, zbog čega će se kasnije kajati, mada je svrha svega upravo da se ne kaju. S obzirom na to da je zamisao zabave mladost. Ne znači da su svi gosti mladi, ali to i nije važno – mladost ionako može da se glumi odgovarajućim držanjem. To držanje je ono što se gleda. Ono je u bledim kolenima što sevaju pod rubovima haljina, u kuckanju čaša i prolivanju šampanjca, u ritmu bubnjeva iz džungle. Najviše je u plesu – brzom, prebrzom da bi se raspoznali pojedinačni pokreti, tako da sve izgleda samo kao histerični obrisi, u ključanju, blistavi od znoja.

Tom ne pleše. Barem dok ne popije tri ili više čaše šampanjca, a prvu ispija žedno. Izdužena tanka nožica, široka stopa i grlo od krhkog stakla nisu predviđeni za halapljivo gutanje, pa je uspeo dosta da prospe po košulji, te mu je tu tkanina postala prozirna i zalepila se za kožu.

On je ovde pomalo nepripremljen. Nikad nije bio na ova-
kvom skupu. O njima se čita na stranicama o društvenim zbi-
vanjima: pijana, bogata omladina izvodi nečuvene podvige;
„Zlatna mladež“.* Novinari ih i obožavaju i mrze – veličaju
ih i kleveću, a sasvim dobro znaju da se bez njih ne bi tako
dobro probili u mnogim novinama. Po obodima bašti se
prikradaju ljudi s fotografskim aparatima. Ulazeći, Tom je
primetio dvojicu u žbunju, mada na njegov dolazak nisu
trošili bliceve. Došao je kao pratilac – gost svog oksfordskog
poznatika sa dobrim vezama, Rodija. Obojica su tamo bili
već godinu dana, ali Tom nije bio ubeđen da će prijateljstvo
trajati do diplomskog ispita. Tom je bio stariji dve godine –
razvukao je studije zbog očevog lošeg zdravlja – a izgleda i
nisu imali ništa zajedničko. No, bilo kako bilo, sad su tamo
zajedno. „Zgodan si“, objasnio mu je Rodi. „Tako ćeš privući
devojke, a ja ću se obrušiti i uhvatiti ih u zamku.“

Tema skupa te večeri je „Hiljadu i jedna noć“. Tom nosi fes
i ogrtač, ulepšane komadićima ogledala i šarenim perlama. I
jedno i drugo je našao u antikvarnici u Izlingtonu. Smrdeli
su na naftalin i potmulu memlu, ali bio je ponosan onim što
je pronašao, mada je i brinuo da ne bude prenapadan.

Nije trebalo da brine: ostale zvanice kao da su se takmičile
ko će izgledati napadnije. Čim su ušli, Rodi mu je pokazao
domaćicu – ledi Midlsford, umotanu u skerletni šifon, svu u
prstenju i istočnjačkom nakitu, pokrivenu velom iste crvene
boje, s kog su visile i zveckale hiljade metalnih ukrasa, zvu-
kom nalik sićušnim praporcima. Jedna žena mu se osmehne,

---

* *The Bright Young People* ili *Bright Young Things*, „Zlatna mladež“,
naziv je pod kojim su u londonskoj žutoj štampi dvadesetih godina
prošlog veka opisivani mladi boemi, članovi aristokratije i višeg
društva. (Prim. prev.)

a svetloplave oči su joj uokvirene sasvim neodgovarajućim kolom boje čađi. Uz vrata što vode u baštu stoji odaliska, golog stomaka pokrivenog samo ukrasom od treperavog rubina.

Rodi je ostavio Toma čim su izašli u baštu, obećavši mu da će doneti piće, ali to je bilo još pre gotovo jednog sata, a od njega otad nije bilo ni traga ni glasa.

Prilazi mu žena. „Imaš li vatre, dušo?“ Izgovor joj je kraljevski, bezizražajno precizan, samo otelotvorenje engleskog manira, mada je odevena u naduvane svilene šaljvare i tesni jelek boje fuksije, što je čisto oličenje Šeherezade. Lice joj je vragolasto – nije lepo, suviše stegnuto oko očiju, ima preduge zube – no svejedno zanimljivo. Muškobanjasto, sitno telo i kosa, podšišana ravno ispod ušiju, nezamislivo jezive boje kajsije. Tad je iznenada prepozna. Ne čita redovno *Mejl*, ali samo isposnik ne zna za ovu pripadnicu zlatne mladeži. Bejb Mejkpis: „Ima dvadeset jednu godinu i živi za provod.“ A ukoliko su glasine tačne, živi na jadnoj apanaži koju joj nevoljno dodeljuje tatica. Preživljava, navodno, na koštunjavim plodovima i koktelima, te tako održava ono dečaćko telo, tako moderno mršavo, u haljinama ravnog kroja kakve nose šmizle.

On iz džepa vadi upaljač. Ona prinese cigaretu usnama i stisne sitno lice duboko povukavši dim.

„Pravo si zlato.“ Razigrano ga lupne po ruci. „Kako se zoveš?“

„Tomas. Tomas Staford.“

„E pa, Tomase... Tomi... hoćeš li igrati sa mnom?“ Pogleda ga odozdo kroz alke načičkane dragim kamenjem ukrasa za glavu.

„Bilo bi lepo... ali možda kasnije? Nisam neki plesač.“

„Kako god hoćeš, Tomi.“ Pre nego što uspeju išta drugo da kažu, nju oko pojasa grabi neko snažan i odvlači je u gužvu

---

na plesnom podijumu. Tomu to ne smeta. Zapravo savršeno je zadovoljan da se povuče i sagleda egzotičnu neobičnost prizora pred sobom. Dole, na jezeru, čamčić se otisnuo od obale. U njemu su tri prilike, dva muškarca koja sede i žena što stoji između njih, smeje se i toči im pravo iz boce šampanjac u usta. Jedan od muškaraca je povuče sebi u krilo. Ona vrisne, a čamčić se ludački zaljulja nad tamnom vodom.

Tom skrene pažnju na uzavrelu grupu plesača. Voleo bi da vidi kako Bejb Mejkpis igra: mora da je to i te kakav prizor. U samom središtu gomile ugleda poznatu riđu glavu: Rodijevu. Znači to je smislio. A zatim ugleda nju. Njeno plesanje ga podseća na pokrete labuda, mnogo energije i aktivnosti pod površinom, glatko klizanje nad njom. Lebdi na muzici, kreće se pod njom, nad njom. Gole ruke su joj blede i blistave pod svetlošću lampiona, a tamna kosa, podšišana ravno ispod ušiju. I iz daljine je uveren da joj je tamo gde se kosa spaja s vratom onaj odsečeni deo mek i gust kao mačja dlaka. Ona je prosto-naprosto opčinjavajuća. Ima tu još nešto – nešto više od samog izgleda. Čini mu se... šta? *Poznato*. Mada osećaj prepoznavanja kao da ne želi sasvim da mu se otkrije.

Muči se da joj lepo sagleda lice. Vidi ga povremeno i nepotpuno. Konačno orkestar odsvira nekoliko zvonkih tonova i utihne, pa opet krene i onda počinje sa sporijom melodijom. Plesači pohrle prema baru, blistavi od znoja, ucakljenih pogleda i zajapureni od užitka. Odlazi i ona, smeši se Rodiju i učtivo otresa njegovu crvenu šaku koju joj je spustio na mišicu. Ide k Tomu, prema kući. Tom neravnomerno ispušta vazduh. Hoće li joj se obratiti? Nema dara za razgovor sa ženama. To što ima sestre trebalo je da mu posluži kao svojevrsna inicijacija, ali to što je najmlađi od njih troje, te stoga uvek meta zadirkivanja, prosto mu je nametnulo utisak da su žene zastrašujuća, nepredvidiva bića.

Dok mu ona prilazi, vidi da joj je lepota očaravajuće nesavršena. Usta su joj nešto prevelika za sitno lice s malim, uskim nosom i očima boje trnjine. Viša je od većine žena oko sebe i tanja – „koščata“, kako bi njegova sestra Roza rekla.

Na samo nekoliko koraka je od njega, a on je svestan toga da pilji u nju – primetiće ga svakog trena, a on će se osećati kao kreten. Taman na vreme ipak spusti pogled. Otkucaje srca oseća u ušima. Ona prolazi pored njega, prolazi odmah uz, a srebrnasta tkanina njene haljine očese mu nogu. Jedva to oseti, ali svejedno svaki nerv tela mu zatitra.

„Tome?“

Prvo je ubeđen da je to zamislio, pa ne diže pogled.

„Stvarno si to ti, jelda? Tom Staford?“

Kad podigne glavu, ona stoji tačno pred njim, lica u nivou s njegovim. Po nosu ima svetle pegice, a oči su joj izuzetno neobične boje, ipak nisu tamne, već čudno sive, nalik živi.

On se nakašlje. „Da... tako je.“ Rođeni glas mu čudno zazvuči, kao raštimovan instrument. „Ne zameri mi što pitam otkud...?“

„O, Tome, ne mogu da poverujem!“ Smeši se široko, oduševljeno. Odjednom se ono osećanje prepoznavanja koje ga je mučilo razvije u razumevanje. Alis.

„Alis?“

Tom je poslednji put video Alis Eversli još 1913. Tad je imala šest godina, nepuna dva meseca manje od njega. Imala je predugačke noge u odnosu na telo, tanke kao u rode, s izgrebanim kolenima, i dečju, čupavu kosu, crnu kao oniks. Nije bila ni nalik onome što su ljudi očekivali od ćerke božanstvene ledi Džordžine Eversli, plave boginje visokog društva, i polarnog istraživača ser Roberta Everslija, koji je u Engleskoj

---

uvek bio glatko izbrijan i odeven u krojena odela – mada je na slikama s ekspedicija uvek bio s bradom namazanom kitovom mašću.

Tog leta Tomovi roditelji su rešili da porodica provede leto u Kornvolu. Gospođa Staford je pročitala članak o značaju morskog vazduha za dečje zdravlje, a njena mlađa ćerka Karo se upravo oporavljala od velikog kašlja.

Gospođa Staford i deca će provesti dva meseca u zatonu Vinard, nedaleko od ribarskog sela Foui. Gospodin Staford, advokat, ostaće s njima koliko mu to posao dozvoli. Tomova majka je našla oglas u časopisu: *Kuća na brdu, pogodna za porodice. Živopisno, osamljeno mesto u idiličnoj, peščanoj uvali*. Bila je to kuća kao stvorena za njih. Okrenuta moru: mala, izbleдела od sunca i vetra i zasuta solju, ali čvrsta. Kao što im je najavljeno, pod kućicom se prostirala plaža, posuta zanimljivim otpacima s brodova i zaštićena od vetra liticom koja je okružuje.

Jedino pogrešno navedeno u oglasu bilo je obećanje osamljenosti. Uvala bi bila samo njihova da se s njene druge strane nije nadvijala prostrana vila u elizabetanskom stilu, sazidana od kamena boje peska, donekle skrivena gustim brestovim šumarkom. „Ono je“, obavestila ih je ponosno postarija gazdarica, „Eversli hol: u posedu je te porodice više od trista godina.“

Trećeg dana letovanja gospodin Staford se vratio s izleta čamčićem mokar do gole kože i rumen od hladnoće i razdraganosti. Žena i deca, koji su pili čaj u bašti, pogledali su znatiželjno taj prizor.

„Nećete poverovati koga sam danas upoznao. Lorda Everslija: glavom i bradom. Ovde u Kornvolu. Neverovatno mi je da ranije nisam shvatio... sve ima smisla. Vila je njegova.“

Postepeno im je sve ispričao. Izgleda da je gospodin Stafford uspeo da prevrne čamčić kad se susreo s prelepom jahaticom i time izazvao veliku pometnju. Da sve bude još gore, pošto je uleteo u vodu, pojas za spasavanje mu se zakačio za oboreno glavno jedro i nije mogao da ga oslobodi.

Začuo je povik i shvatio da je još neko u vodi pored njega. Kormilar jahte je skočio ostavivši posadu da upravlja plovilom.

„Tek tako, bez imalo oklevanja – skočio je pravo u vodu i oslobodio me. Bio je to on: lord Robert Eversli. Rekao bih, jedan od najfinijih ljudi koje sam upoznao.“ Ozareno ih je gledao. „Pozvao nas je na večeru – sve, i decu.“

Tako su iste večeri Stafordovi prešli peščanu plažu i popeli se dugačkim nizom stepenika, iskrivljenih i izlizanih od stopa naraštaja Everslija, da bi ih pred ulaznim vratima dočekaao livrejisan batler. Hol je iznutra odisao hladnom elegancijom katedrale: tamne lamperije, starinska staklarija i drevni kamen. Koraci su im odzvanjali, a oni su osetili duboko poštovanje prema onome što ih je okružilo i strah od njega. Teško im je bilo da prenebregnu osećanje da tu ne pripadaju.

Robert Eversli pak bio je sušta ljubaznost, kao i njegov zlatokosi sin Arči. Čak im se i čudna, bleđa ćerka osmehnula krajičkom usana. Svi oni su se, izgleda, trudili da se gosti u njihovoj kući osećaju dobrodošlo i kao ravni njima.

To jest, svi osim supruge lorda Roberta. Kako će kasnije primetiti gospođa Stafford, prelepa leđi Eversli se ophodila prema njima kao da su „sluge počašćene drugog dana Božića, ali s tim da se ujutro vrate svojim dužnostima“. Nije pokazivala znake zanimanja niti simpatije prema njima, pa su čak i deca osetila to nipodaštavanje. Hladno se osmehnula dok je gospodin Stafford opisivao svoje zanimanje, izvila obrve kad je gospođa Stafford pomenula kuću u Parsons grinu.

„Kakav užasan snob“, požalila se Tomova majka sutradan za doručkom. „Smatra da nismo vredni da s nama traći vreme, a postarala se i da sami to uvidimo. Prestala sam da se trudim oko nje posle pola sata: bilo je prosto iscrpljujuće. Čovek se umara kad ga navedu da se oseti manje vredan.“

Hladnoća ledi Eversli bila je jedina mrlja te večeri u kojoj su inače svi ostali uživali. Tomovi roditelji su proveli veće očarani Everslijevim pričama o nestalnom ledu koji bi razbio brod, kamoli čoveka, svojim džinovskim stiskom; plavom i tvrdom ledu kao što su safiri ogrlice ledi Eversli; crnom i pretećem ledu što se onako razjapio da proguta ljude i dovede ih do propasti.

Roza i Karo – četrnaestogodišnjakinja i desetogodišnjakinja – savršeno su bile srećne što provode veće blenući u Arčija, koji je, iako tek sedamnaestogodišnjak, bio visok i plećat kao muškarac; srećni naslednik kako očevog junačkog lepog izgleda tako i majčine kose boje lana.

A tu je bila i njihova ćerka Alis. Tomove sestre su brzo odbacile tu muškobanjastu devojčicu s groznom kosom, koja kao da je bila druga vrsta u odnosu na mnogo starijeg brata. Tom, s druge strane – Tom je u Alis pronašao srodnu dušu. I ona je bila ubeđena da je s prozora svoje sobe videla gusare i krijumčare kako bleskom svetla komuniciraju s nekim na obali. Imala je i upečatljivu zbirku neobičnih predmeta skupljenih u mnogim časovima pretraživanja po plaži kad se povuče plima: suncobran, naočare, čudan, pomalo zakrivljen nož za koji je Tom morao da prizna kako neobično podseća na minijaturnu sablju.

Dok su odrasli nastavljali večeru, Alis i Tom su se iskrali napolje i prešli orošenu travu pod okriljem mraka, pa otišli na mesto odakle mogu da posmatraju obalu i provere ima li nekih događanja na moru. Alis je otac sagradio platformu

na drvetu, odličnu za osmatračnicu. Tamo su ostali sve dok ih ser Robert, po uputstvu supruge, nije potražio po bašti pa ih, s osmehom u glasu, pozvao da uđu u kuću.

Sledećih šest nedelja u zatonu Vinard Tom i Alis su bili nerazdvojni. Pod uznemirenim pogledom Tomove majke i Alisine dadilje, vrebali su ne bi li ugledali gusare, lovili krabe, gradili zaklone od drveta nanetog na plažu i suočavali se s udarcima hladnih talasa kako bi plivali u mirnijem moru iza njih. Alis je bila sitna za svoje godine, gotovo neprirodno bleđa – ali snažna i neustrašiva, hrabrija od ikog koga je Tom znao. Ispričala mu je kako želi da bude pustolov kao što joj je otac, prva žena istraživač na svetu – a Tom nimalo nije sumnjao da će ona to i ostvariti. Čak i sad je mogao da zamisli ono oštro lice pocrnelo od kitove masti, ona sitna stopala uvučena u čizme postavljene krznom.

Kao što je obično slučaj s najodanijim prijateljstvima u detinjstvu, činilo im se da se nikad neće rastati. A Tomovi roditelji su obećali – i sami željni da ponovo dođu – da će sledećeg leta opet biti u zatonu Vinard.

No jednog oktobarskoj jutra te godine gospodinu Stafordu je ispala šolja s čajem iz ruke. Pročitao je naslov:

EVERSLI NESTAO NA ZALEĐENOM JUGU.

Lord Robert se sunovratio u smrt upavši u procep skriven pod lažnom površinom tankog leda i snega. Telo mu nije pronađeno.

Everslijevi nikad više nisu otišli u zaton Vinard. Nisu ni Stafordovi. Izbio je rat. Gospodin Staford, ponositi patriota, prijavio se da se bori u Francuskoj i vratio sasvim izmenjen. No imao je više sreće od mnogih. Arči Eversli je poginuo na Ipru, jednog od prvih dana borbi.

DRUGO POGLAVLJE

Kejt

Kako da opišem majku?

Bila je sitna ali veoma snažna. Snažna u smislu da može satima da igra bez prestanka, besprekorno graciozno i tačno, čak i kad mora da je svaki mišić peče od bola, kad joj se krv iz ranjavih prstiju sliva u drvene pregrade koje ih drže, čak i kad je bacaju, okreću onako zaslepljenu svetlima pozornice. Snažna u smislu da je u stanju da prihvati svoj položaj u svetu: da je napuštena, bez roditelja, pa da na tome izgradi svoju snagu, osnovni element bajke o Džun Darling. Ne želim da opisujem ono što samo ja znam o njoj. Zato što mi je samo to ostalo, samo to mogu da čuvam. Osim toga, ljude ne zanima mnogo toga pored igre i bajke.

Čuli ste za moju majku, sigurna sam. Čak i ljudi koji ne prate balet znaju njeno ime – kad je umrla, dostigla je nivo sveopšteg priznanja. A kad je umrla, one večeri kad se avion sunovratio s neba kao da je od papira i štapića za lilihip, taj

manji broj ljudi koji je nisu poznavali čuo je za nju. Džun Darling, balerunica koja je uz samu darovitost uspela da se izvuče s ubogog puta koji joj je bio dodeljen.

Majka je ismevala ono što je nazivala mitom o svom poreklu. Nikada nije bilo tako loše, govorila bi. Nikada nije bila zanemarivana ni maltretirana, pa iako je počela bez biološke porodice, uskoro je stekla Ivi i mene, te smo postale savršena trojka, čvrst trougao ljubavi.

Barem je tako izgledalo. U tajnijim, sramnijim trenucima, pitala sam se da me Ivi zapravo nije prezirala što sam zakomplikovala sve – što sam poremetila svetinju veze između nje i moje majke. Imam li dokaza za to? Ne baš. Mada ne mislim da bi bilo pogrešno reći kako Ivi nikad nije pričala sa mnom onako kako je pričala s mojom majkom: sa mnom je umela da bude oštra, nestrpljiva, što sumnjam da je ikad bila s mamom.

Prilično sam postala opsednuta pomišlju na babu i dedu – onakve kakve je moja školska drugarica Džordžina posećivala vikendom. Onakve koji bi ti čitali, pravili s tobom kolače i vodili te na izložbe. Moj i Ivin odnos nije bio takav. Nisam je zvala baka niti išta slično. Zvala sam je Ivi i među sobom smo razgovarale kao odrasle. Kad se sad osvrnem, sigurna sam da me je volela, ali pored onog što je osećala prema mojoj majci, vidite, mislim da Ivi prosto nije bila u stanju da još za nekog duboko mari.

Možda uz to nije volela što u meni vidi mog oca, koga mislim da je krivila što je trudnoćom skrenuo maminu karijeru – bez obzira na činjenicu da su mamu, kad me je rodila, u baletskom svetu već smatrali za staru. Otac je dobro igrao ulogu zlikovca, pa je nestao na prvi znak nevolje. Doduše, na to se može gledati iz dva ugla. Da ste pitali mamu, rekla bi vam da joj moj otac nije mnogo značio, osim što je

---

pomogao da dođe do mene. Nije nam bio potreban: imale smo jedna drugu.

Majci su ime Džun dale časne sestre koje su vodile instituciju u kojoj je živela od detinjstva. Oduvek mi se činilo da joj ime zvuči čudno američki, ali – kako mi je sama objasnila – ono se odnosilo na mesec u kom je došla kod njih. Bilo je dobro što se upravo pojavila tad, kad je vreme blago; da je ostavljena na onom pragu u februaru, možda njene priče ne bi ni bilo.

Sirotišta ume da bije loš glas, ali ovo nije bilo kao iz Dikensovih romana, a „institucija“ ukazuje na izvestan nivo siromaštva, za koje je majka uporno tvrdila da nije postojalo. Istini za volju, nije bilo mnogo hrane ni zabave, ali imali su tri skromna obroka dnevno, časove i muzičke seanse i izlete u park. U poređenju s iskustvima neke dece, to uopšte nije loše. A uz to je i jedino za šta je majka znala.

Dve starije devojčice su tvrdile da se sećaju jedne žene. Rano ujutro ih je probudilo baršunasto predenje motora pod prozorom spavaonice. Ispentrale su se da pogledaju i videle je kako prilazi zgradi noseći zavežljaj, pa se vraća nekoliko minuta kasnije bez njega. Nije se čulo zvono na vratima. Bila je, pričaće one kasnije, ugladana i skupocenog izgleda, kao automobil kojim se odvezla, mada se nisu slagale u pojedinostima – u boji kose pod šeširom, u visini i godinama. Ipak su obe stekle utisak velike i neobične lepote.

Jednom sam pitala majku je li volela časne sestre. Priznala je da se ne seća svih pojedinačno – osim kao jedinstvenog dobrodušnog sveprisustva, nešto nalik utisku Boga koji su joj sestre usadile. Jedini izuzetak bila je sestra Rouz, koja se nije isticala ni po kakvoj posebnoj neobičnosti ličnosti, već po tome što je postala posrednik u oblikovanju majčine sudbine. Ona je bila zadužena za muzičko obrazovanje,

što nije podrazumevalo mnogo mimo postarijeg kompleta instrumenata, poklona od raznih pokrovitelja koje su one čuvale u drvenim sanducima u gimnastičkoj sali. Svakog petka posle podne izvukle bi ih i sasvim pravedno razdelile devojkicama da sviraju bez ikakvih uputstava.

Zatim se dogodilo nešto prilično neobično. Kad je majka imala oko šest godina, uvedeno je novo pravilo. Ono je bilo plod razmišljanja bogate pokroviteljke, nepoznate dobrotkorke koja je smislila program u kom devojčice mogu da se upoznaju s radostima pesme i plesa.

Da se moja majka rodila nekoliko godina kasnije, život bi joj bio sasvim drugačiji. Ne bi tako nešto ni postojalo dok su nemačke bombe sejale vatru po gradu. Ovako kako je, ukazala joj se prilika.

Učiteljica baleta – i, kako se pokazalo – ćerka dobročiniteljke koja je to i pokrenula, bila je žena po imenu Ivlin Darling.

Priča o Ivlin Darling

Ivlin Darling je rođena u svetu u kom joj je bila zagarantovana većina svega. Bertram, njen otac, nasledio je od svog oca poslove u metalurgiji, a oni su procvetali za vreme Prvog svetskog rata. Kao jedino dete, Ivlin je imala osigurano veliko nasledstvo i ušuškanu budućnost. Međutim, ubrzo je postalo jasno da se ona neće zadovoljiti životom kakav su obično vodile bogate naslednice. Bila je ambicioznija i gajila neobične planove za budućnost.

Ivlin je još kao devojčica išla s roditeljima nekoliko puta na balet i nikad nije videla ništa tako lepo i čarobno kao kad

su ona stvorenja na pozornici promicala napred-nazad pred njom. Poželela je da nauči da igra kao one, a njen otac, koji ništa nije mogao da joj uskrati, plaćao je časove – koliko god je mogla da ih izdrži. Nije bio ubeđen da bi je trebalo pustiti da nastupa: nije mu se činilo da je to baš za devojčice što pripadaju klasi kojoj je stremio. Na kraju joj je ipak dozvolio da igra na privatnim okupljanjima.

Ivlin je bila prilično dobra. Možda ne među najboljima, ali do svoje devetnaeste godine dovoljno nadarena da zapadne za oko jednom mladom gospodinu. Možda i nije bila lepa po svim merilima, ali se kretala na određen način – kao šumska nimfa – i imala je visok, zvonak glas.

Ivlin i Hari su se verili 1935. Posle venčanja će Ivlin nastaviti da igra, ali verovatno više nikad neće nastupati: to ne priliči udatoj ženi, a osim toga, Hari je sad postao ljubav njenog života.

Nepuna dva meseca pre datuma obreda, Hari je povezao Ivlin po Saseksu novim automobilom koji im je Bertram unapred kupio za venčanje. Dan je bio predivan, najavljujavo je leto, s mnogo sunca, suvim putevima, tako da niko nije bio sasvim siguran šta je izazvalo proklizavanje guma. Ipak je ustanovljeno da je auto išao velikom brzinom, prebrzo da bi Hari ispravio i da se ne zakucaju u jednu od bukava što su oivičavale drum. Ivi je imala sreće. Izgubila je bebū, koju nije ni znala da nosi, i slomila nogu na sedam mesta, te će zauvek njene kosti morati da drži na okupu domišljat okvir od metalnih klinova i traka. Hari nije bio te sreće: na mestu je poginuo.

I pored izobilja čitave mladosti, Ivlin je bila urođeno snažna ličnost. Znala je da više nikad neće igrati, ni profesionalno niti ikako, da nikad neće ponovo zaneti i da verovatno nikad neće zavoleti nekoga onako kako je volela Harija. Svejedno

---

se vrlo odlučno upustila u program rehabilitacije koji joj je propisan. Svakodnevno je išla do parka Batersi – preko mosta od očeve kuće na reci – da u zelenilu odradi vežbe jačanja. Upravo tu je videla grupu devojčica iz sirotišta, kako u kestenjastim keceljicama šetaju u pratnji dve časne sestre, jedne na čelu kolone, druge na začelju. Istog časa joj se rodila zamisao.

Ne mislim da je preterano ako kažem da je u mojoj majci Ivi našla ćerku koju ne bi mogla da rodi, a možda i uspeh koji sama ne bi mogla da postigne. Naučila ju je svemu što je znala. Godinu dana pošto je mama prvi put prešla prag baletskog studija, Ivi ju je zvanično usvojila.

Godine 1938. majka mi je dobila stipendiju za Baletsku školu i trupu Sadlers vels. Ostalo je, kao što se kaže, istorija. Sirotište, nasleđeni kostim koji je prvobitno nosila kad vežba – sve je to postalo deo majčine bajke.

Bajke se, doduše, ne završavaju uvek srećno – zapravo često je suprotno, bez obzira na ono što savremeni pripovedači možda traže od vas da verujete. Tu pouku je bilo teško naučiti; moguće je ja još učim. Četrnaesti april 1985. Kasnije sam se trudila da se setim šta sam radila u to vreme, tačno u času kad se dogodio udes. Jesam li u tom trenutku nekim delićem bića znala? Muči me strašna sumnja da sam plaćala turu društvu iz stare likovne akademije u pabu u Ulici Gudž gde smo se okupljali: bezbrižno provodila dan ne znajući kako će mi se život iznenada promeniti.

Posle avionske nesreće vratila sam se u kuću u Batersiju gde smo nas tri nekada živele: u onu veliku, pretrpanu viktorijansku kuću izdelfenu u stanove u ulici što vodi od parka. Tamo sam bila sad samo ja. Dve godine ranije, s dijagnozom progresivne demencije, Ivi je otišla u starački dom. Dugo je

---

mama odbijala da uopšte razmišlja o tome da je negde smesti. Zbog koreografskog posla često je putovala, ali je govorila da će manje raditi i naći posao bliže kući, kako bi mogla da provodi više vremena brinući o Ivi. No, Ivi se ponašala sve zbrkanije i nestabilnije. Kad su je pronašli na drugom kraju četvrti, slomljenog lakta i bez znanja kako je stigla tako daleko od kuće, postalo je jasno da joj nije potrebna samo veća pažnja, nego stalni nadzor. Mama nije mogla da prestane da radi, a ja sam morala da budem na Slejdu,* gde sam spremala diplomski iz slikarstva.

„Za nju bi“, rekla je socijalna radnica u *Sent Džordžu*, koja se izražavala kao da čita iz udžbenika s ilustracijama, „bolje bilo da ima društvo – što se može postići kućnim posetama, ali je daleko jednostavnije u staračkom domu, gde isto može voditi društven život.“

Jasno mi je zbog čega je majci bilo teško da donese odluku. Ta žena je o njoj brinula od detinjstva, bez njene ljubavi i uticaja nikad ne bi došla do života kakav je imala. Znam da se mučila zbog toga, da je osećala kao da sprema strašnu izdaju. Dodatna komplikacija je bila u tome što Ivi kao da nije uvek bilo posebno loše – imala je trenutke iznenadne i zapanjujuće lucidnosti, a bilo je i čitavih dana kad se činilo da joj uopšte ništa nije. Međutim, loši dani su bili zaista loši, a mogućnosti do kojih bi moglo doći onih sati dok je Ivi sama bile su zastrašujuće. Na kraju je mama prihvatila da nema drugog izlaza.

---

* Slejdova akademija lepih umetnosti u Londonu. (Prim. prev.)

TREĆE POGLAVLJE

London, maja 1986.

Dogodilo se to godinu dana posle mamine smrti. Jedva sam uspela da se ubedim kako mi je sve u redu. Kad se sad osvrnem unazad, vidim da nije bilo. Imala sam dvadeset sedam godina, a dani su mi se uglavnom sastojali iz uvek istog rasporeda: rad i posećivanje Ivi. Ostatku sveta sam uspevala da prikažem sasvim obećavajući utisak preživljavanja. Prijalo mi je što posle tri meseca ljudi obično prestanu da se raspituju kako uspevate i, ako nema jakih dokaza o suprotnom, smatraju da nastavljate sa životom.

Jedva da sam viđala ikog od društva s akademije. To nije bilo baš svesno, ali sad vidim kako sam se postepeno udaljavala od njih. Počela sam da odbijam pozive na žurke i izložbe – čak i na okupljanja jednom nedeljno u našem pabu. Brzo sam shvatila kako me je tuga udaljila od njih, razumela sam da je ona stvorila jaz između mog i njihovih života. Čak i da sam htela da pričam o mami – što nisam – to nisam mogla

---

s njima. Nikad se nismo upuštali u „dubokoumne teme“. Naši razgovori su se kretali u krugu blagog ogovaranja, ko s kim spava, ko se „prodao“ velikom kolekcionararu... mnoštvo sitnih spleta našeg malog, incestnog sveta. Bilo je nezamislivo i pomisliti da se u tu srećnu, lakomislenu mešavinu uvede smrt.

Donedavno sam bila jedna od njih: mlada, bezbrižna i sasvim malo sebična, u najbezazlenijem smislu te reči. Više nisam mogla da se otrgnem osećanju da im svojim prisustvom zagorčavam provod. Znam da bi im bilo neprijatno da čuju kako se osećam – a primetila sam da su se svojski trudili da se prema meni ophode kao da se nisam promenila.

Uprkos tome što sam se povukla iz društva i onog starog sveta, osećala sam potrebu da se nečim bavim. To je značilo da ne provodim mnogo vremena u kuću u Batersiju, gde sam tišinu i prazninu osećala kao čudan, grozan teret. Više nego ikad sam provodila vreme u lutanju gradom s fotografskim aparatom – posebno u mnogo prilika s jutra, kad bih se probudila u cik zore od rike tišine oko sebe, pa shvatila da više neću moći da zaspim. Koncentracija nužna da se napravi dobra fotografija – brižljiva procena svetlosti, važne odluke u vezi s ekspozicijom, uokviravanjem i izoštravanjem snimka – bila je jedina dorasla da odagna sve ostale misli.

Zatim bih se povukla u skrovište zamračene sobe. Mama mi ju je napravila u viktorijanskom podrumu pod kućom, kao poklon za osamnaesti rođendan. Dovala je ljude da je opreme one nedelje dok sam bila na ekskurziji u Rimu. Kad sam se vratila, imala sam šta i da vidim: dva velika radna pulta, aparat za uveličavanje i projektovanje filma, bezbedno svetlo sa crvenom lampom, posude za razvijanje i dve police

pune sve ostale opreme koja će mi eventualno biti potrebna. Nabavila mi je čak i poseban radni kombinezon. Sad mi je korišćenje svega toga bilo izgovor da se na nekoliko sati izolujem u hermetički zatvorenom prostoru i pokušam da zaboravim one prazne sobe iznad sebe što skupljaju prašinu.

Počela sam i više nego ikad da provodim vreme na poslu. Radila sam u prodavnici fotografskih aparata kod Kings rouda, što mi se u vreme kada sam se prijavila činilo kao nešto odmah iza poziva profesionalnog fotografa. Ta radnja je držana zbog ljubavi, a ne novca, iako je moj gazda Nik nekada bio veliko ime u fotografskoj industriji. Snimio je savršene slike ljudi poput Veruške, Bjanke Džeger, Rolingstonsa, čak i moje majke. Jednom mi je rekao da mi je majka verovatno prirodno najlepša žena koju je slikao. „Zato što je bila tako opuštена“, rekao je, „tako graciozna, tako srođena sa svojim telom.“

Mnoge njegove slike danas su opštepoznate – uporno su ih koristili u novinskim člancima – čak i kad se ime fotografa ne pominje. Nik je to ostavio za sobom, pa je i taj svet njega brzo zaboravio. Napustio ga je stoga što je postao njegov sastavni deo. Išao je na iste zabave, trošio istu drogu, doživljavao ista razočaranja. Patio je, kako je sam govorio, od trogodišnjeg mamurluka, što ga je gotovo uništilo. Zato je otresao dovoljno prašine sa sebe i otkrio nov, jednostavniji život.

Katkad, kad bi posao slabije išao, Nik bi proglasio da nema više rada, zatvorio prodavnicu, pa bismo otišli na „časove“. Uputili bismo se na reku i fotografisali s Albertovog mosta ili iz potaje pokušavali da uhvatimo one pankere – blede senke njihovih prethodnika iz sedamdesetih – koji su se okupljali na klupama uz vatrogasnu stanicu. Ponekad bismo seli u Nikov auto i odvezli se na istok, da slikamo stare industrijske pogone, u stilu Stivena Sigela.

Za fotografiju sam se zainteresovala još kad sam posle škole sedela na maminim koreografskim seansama i trudila se da uhvatim kako se balerine istežu, skaču, čak i greše. Rano sam shvatila da nikad od mene neće biti dobra igraričica. Nedostajala mi je disciplina, urođena gracioznost – i, možda najvažnije od svega, nisam bila dobar izvođač. Već je dovoljno strašno bilo što je majka morala da me gleda kako se borim s koracima uz baletsku šipku, da ne pominjem da me gleda neko drugi. Zbog nje sam se pretvarala da uživam – ipak me je mama brzo prozrela i predložila da možda potražim drugi hobi. To je baš ličilo na nju. Neki roditelji bi navaljivali u očajničkoj želji da im dete ima ista interesovanja, ali mama je iznad svega težila iskrenosti među nama.

O, još kako sam volela da *gledam* kako drugi igraju, nju naročito. Jednog vikenda me je povela na izložbu fotografkinje Barbare Morgan: crno-bele slike baletskih igrača, oštro osvetljenih i uhvaćenih u koraku, u skoku. I dan-danas osećam strahopoštovanje prema njenom radu: kako statičnost medijuma – neizbežna stalnost snimka – služi za pojačavanje osećaja pokreta. Kad sam ih videla prvi put, kad sam sagledala kako je uhvatila moć i fizičko prkošenje Zemljinoj teži tih igrača – kako je postigla nemoguće i zaustavila taj trenutak – ushitila sam se.

Te godine na Božić odvila sam poklon – nov nikon, samo moj aparat, u specijalnoj drvenoj kutiji, koju je mama pronasla i napunila filmovima. Zainteresovanost je prerasla u opsesiju, u sasvim nov način sagledavanja sveta. Neke od tih fotografija, čak i s mamom koja me je pustila da je slikam kako bosa igra u našoj kuhinji, našle su se u portfoliju uz prijavu za Slejd.

Kad je mama poginula, Nik je bio sjajan. Bio je veoma nežan prema meni: nije me terao da pričam o tome, mada mi je nagovestio da je spreman da razgovaramo ako to poželim. Ja nisam naročito želela – ipak mi je on bio šef, i mada sam ga ponekad smatrala više za prijatelja, uvek je postojao izvestan stepen profesionalne distance koju sam pazila da ne prevaziđem. Najviše od svega sam želela da razmišlja o meni kao o fotografu koji obećava, a ne o nekom koga treba sažaljevati.

Nik mi je prvo predložio da uzmem duži odmor, ali mislim da je ubrzo shvatio kako bi odsustvo sa posla – sloboda da razmišljam o svemu – bilo nešto najgore što može da mi se dogodi. Bio bi to razlog koji mi je trebao da se sasvim zatvorim od sveta.

Naravno, bila je tu i Ivi. Starački dom joj je bio na nekoliko minuta vožnje biciklom od fotografske radnje, u pravcu paba *Kraj sveta*, pa sam išla skoro svakog dana posle posla da s njom popijem čaj i čujem njenu sve nadrealniju priču. Posle avionske nesreće sve je brže propadala: izgleda da joj je tuga ubrzala napredovanje demencije. Ponekad bi pričala o mami kao da je još živa. Kad bi zatim čula da nije, ponašala se kao da je tek saznala za to. Bilo je to strašno i za nju i za mene.

Tog prolećnog poslepodneva dan je proticao sasvim uobičajeno. Kupila sam kolače sa cimetom – kolače koje je Ivi najviše volela – u francuskoj poslastičarnici preko puta radnje i pošla biciklom do staračkog doma. Mirijam, jedna od negovateljica, čekala je u predvorju.

„Čitavog dana se raspituje za tebe.“

„Stvarno?“ Kad Ivi pominje nekog, obično je to mama.

„Da. Uporno sam joj govorila: 'Doći će kasnije, dušo, kao i uvek.' Biće joj drago da te vidi.“

„Donela sam joj nove slike.“

Bile su to majčine slike. Skupljala sam ih za nju – a bilo ih je poprilično u starim časopisima i baletskim programima... neke sam sama slikala. Ivi ih je žudno primala i kao da su na nju uticale pozitivno. A meni je pak taj postupak nalaženja slika bio čudna mešavina smirivanja i bola.

„To će joj se dopasti. Treba ipak da te upozorim... izgleda da je malo uzrujana.“

„Više nego obično?“

„U tome i jeste stvar. U izvesnom smislu joj je mnogo bolje – ne izgleda ni blizu onako zbrkano kao što je bila u poslednje vreme. Ne, nije to. Čini mi se da je nešto muči.“

Čim sam ušla u sobu, videla sam da se nešto promenilo: osetila sam to. Vazduh je bio težak i suv kao i uvek, ali je bio nabijen i nekim stranim elementom, oštrijim mirisom. Ivi me je, bledog lica, čekala u fotelji. Pogledala me je s izrazom koji nisam odmah prepoznala jer je bio tako neočekivan. Nije bio ni izgubljen ni ispunjen bolnom tugom – što su dva stanja između kojih se ona kretala. Trebalo mi je nešto vremena da prepoznam šta je to bilo: strah.

„Ivi“, pozvala sam je. „Je li ti dobro?“

Nije mi odmah odgovorila, ali se skupila u fotelji, a pogled joj je pao na skupljene šake. Stajala sam nemoćno dok su se sekundi razvlačili u tišini. A kad sam primetila da drhturi, uhvatila me je panika jer sam pomislila da je dobila nekakav napad. Prišla sam i uhvatila je za ramena, ali mi se otrgla, zavrтела glavom, pa sam uznemireno ustuknula.

„Ivi, molim te, reci mi šta ti je.“

„Nikad joj nisam rekla.“ Progovorila je tiho, gotovo kao za sebe. Nisam bila sigurna jesam li je dobro razumela, pa sam je zamolila da ponovi.

„Ne razumem, Ivi. Govoriš li o mami?“ Odlučila sam da se držim njene obmane – to je uvek bolje nego da se trudim da je ispravim, pa je samo još više zbunim. „Šta joj nisi rekla.“

„Lagala sam je.“

Naježila sam se od nelagodnosti. Kao što je Mirijam rekla, Ivi je govorila čudno jasno – videlo se da nema onog uobičajenog zbrkanog trtljanja. Šta god da je pokušavala da kaže, najednom nisam bila ubeđena da želim to da čujem. Sela sam pored nje i pokušala da je uzmem za ruku. Ona ju je sklonila i povukla se u sebe.

„Ivi, uznemirena si. Sigurna sam da to, šta god bilo, više nije važno.“

„Još važnije je. Trebalo je da joj kažem, a sad je više nema i nikad neće saznati.“

„Ali, mislim...“

„Ne.“ Govorila je oštrim tonom, tako različitim od uobičajenog šapata, tako zastrašujuće ni nalik na krotku osobu sličnu detetu na koju sam se navikla. Zapitala sam se je li to neka nova, prolazna faza propadanja. Međutim, ona je opet progovorila isto onako neobično lucidno.

„Ne. To se mora reći. Trebalo je da kažem... davno, ali toliko sam je volela da nisam mogla.“ Pogledala me je molećivo, a u očima sam joj videla suze. „Bilo je to grozno i sebično.“

Nelagodnost mi je prerasla u nešto sličnije užasu. „Molim te, Ivi, reci mi: o čemu pričaš?“

„Njena majka. Došla je da je traži.“

Glupo sam zurila u nju. „Čija majka?“

„Džunina. Dolazila je da je traži, a Džun to nikad nije saznala.“

Mamini biološki roditelji nisu bili ničim – čak ni odsustvom – prisutni u našem životu. O njima prosto nikad nismo pričale, osim možda jednom prilikom. Još se sećam, veoma jasno,

---

jednog jedinog puta kad sam pitala mamu za njene biološke roditelje. Bilo je to na moj dvadeset prvi rođendan i mama me je odvela na piće u *Kafe de Pari*, bile smo same nas dve.

Osećala sam se sasvim odraslo u haljini od krep de šina koju mi je mama pozajmila i sve je za mene bilo suviše uzbudljivo, a popila sam i mnogo šampanjca. Učinilo mi se da je trenutak pravi da je pitam, sad kad sam i sama postala odrasla. Pitala sam je da li je znatiželjna. Je li ikada pomišljala da ih potraži. Učinilo mi se da je pitanja nisu uvredila – mislim da je i očekivala da je pitam jednog dana. Odgovorila je nedvosmisleno: „Da su me hteli, potražili bi me, pa zašto bih onda ja njih tražila? Imam tebe i Ivi. Vi ste jedina porodica koja mi je potrebna. Ne treba ništa drugo da znam o nekome ko ostavi bebu na pragu.“

I to je bilo sve: bilo je jasno da o tome više neće biti razgovora. Valjda je trebalo time da se zadovoljim. Nisam ih zaboravila, te neznane babu i dedu koji su – ili su bar bili – negde u svetu, ali su za mene ostali mitološka bića: nekoliko nijansi bleđi od stvarnosti, rezervisani za carstvo mašte i uobrazilje.

Ivi je pokrila lice šakama, a kad sam pružila ruku da je utešim, ispustila je zastrašujuć zvuk, nekakav urlik. Pogledala me je između prstiju i, da nije bilo sve pod onim groznim okolnostima, izgledala bi mi komično – osamdesetogodišnjakinja koja se kao dete igra skrivanja. Ovako me je samo uplašilo. Nastala je duga pauza dok sam pokušavala da smislim šta da kažem ili uradim. Zatim je ona duboko i isprekidano uzdahnula, što kao da ju je malo obodrilu da govori. Tiho i polako, ali precizno:

„Kad je Džun imala dvadeset godina, dobila sam pismo. Žena koja ga je napisala tvrdila je da joj je majka. Bilo je... tako čudno, tako iznenada. Rekla je da će mi sve objasniti ako se nađem s njom.“